

УДК 658.012.32(075.8)

**«НОВИЙ МЕНЕДЖЕРІАЛІЗМ» ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ПІДХІД В
УПРАВЛІННІ СОЦІАЛЬНОЮ РОБОТОЮ**

НИКОЛАЄВА В.І.,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціології управління
Донецького державного
університету управління

Стаття присвячена розкриттю альтернативного підходу управління соціальною роботою – «нового менеджериалізму» та імплементації його у практичну діяльність. Автор підкреслює, що ідеологія менеджериалізму або «оновленого управління» може успішно застосовуватися як на приватному підприємстві, так і для управління державними закладами та соціальними службами. Надаються як позитивні, так і негативні характеристики цього підходу.

Ключові слова: соціальна робота, альтернативний підхід управління, новий менеджериалізм, оновлене управління.

Статья посвящена рассмотрению альтернативного подхода управления социальной работой – «нового менеджериализма» и имплементации его в практическую деятельность. Автор подчеркивает, что идеология менеджериализма или «обновленного управления» может успешно использоваться как на частном предприятии, так и для управления государственными учреждениями и социальными службами. Предоставляются как позитивные, так и негативные характеристики этого подхода.

Ключевые слова: социальная работа, альтернативный подход управления, новый менеджериализм, обновленное управление.

The article is devoted to the disclosure of an alternative approach to social work management, namely «new managerialism» and its implementation into practice. The author emphasizes the ideology of managerialism or «updated management» can be successfully applied both at a private enterprise and at the state institutions and services management. There are both positive and negative characteristics of this approach.

Keywords: social work, alternative management approach, new managerialism, updated management.

Постановка проблеми. Трансформаційні перетворення, що здійснюються майже в усіх сферах українського суспільства, торкнулися в першу чергу, соціальної політики і соціальної сфери. Головне завдання соціальної політики актуалізоване на підтримку тих прошарків населення, які не в змозі подолати виникаючі труднощі. Ці проблеми можуть бути пов'язані з безробіттям, бідністю, інвалідністю, багатодітністю, тощо.

Інструментом впровадження заходів державної соціальної політики є соціальна робота. Соціальна робота як професійна діяльність виникла в Україні з початку 90-х рр. і зараз стрімко розвивається. Ускладнення соціально-політичної

ситуації, проведення АТО на сході України, появи нових категорій населення, які потребують додаткового соціального захисту вимагають розширення і удосконалення системи управління соціальною роботою.

Управління соціальною роботою – особливий вид управлінської праці, що забезпечує виконання відповідних соціальних завдань засобами адекватної організаційної структури соціальних служб (закладів соціальної роботи).

Управління соціальною роботою здійснюється на основі загальних теорій управління. У своїй сукупності у цих концепціях наголошуються засади: спрямованість управлінської діяльності на забезпечення відповідно до цілей організованої роботи людей; забезпечення за допомогою управління функціонування і розвитку організацій; здійснення управління через реалізацію основних функцій – планування, організацію, мотивацію, контроль, прийняття рішень та комунікацію, а також лідерство (керівництво); управління може бути ефективним завдяки цілеспрямованості, прогнозованості, участі в ньому персоналу організації, наявності зворотного зв'язку тощо [1].

Насамперед, до специфічних рис управління соціальними службами відносяться: неможливість точного прогнозування та вимірювання результатів управління; важливість кінцевого і проміжного результатів управління; достатність використання директивних методів; необхідність застосування методів мотивації, переконання. Відповідно, це спонукає до пошуків оптимальних методів управління соціальними службами і соціальною роботою загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні проблеми соціальної політики в Україні досліджено в роботах В. Голубь, К. Дубич, О. Іванової, Л. Ільчук, О. Палій, О. Петроє, Т. Семигіної, П. Ситника, В. Скуратівського, П. Шевчук та ін.

Проблему управлінської діяльності в соціальній сфері досліджували такі науковці як: В. Андрущенко, А. Багурін, І. Бичко, М. Головатий, Г. Дмитренко, І. Ільїн, А. Кравченко, М. Лукашевич, І. Мигович, М. Михальченко, В. Пазенок, М. Туленков, А. Чернявський, К. Шендеровський, Г. Щокін та ін.

Як свідчить аналіз наукових публікацій з проблем соціального управління, елементи сучасного менеджменту активно починають використовуватись в управлінській практиці соціальної роботи.

Метою статті є розкриття специфічного та альтернативного підходу управління соціальною роботою – нового менеджеріалізму та імплементація його у практичну діяльність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Новий менеджеріалізм спочатку з'явився в 80-х рр. у бізнесових структурах як альтернативний засіб управління і мотивації персоналу.

Передмовами переходу до нових форм і підходів управління стали: втрата контролю суспільним сектором, зниження якості соціальних послуг, корупція тощо. Щоб підвищити рівень довіри з боку населення до органів державної влади і ліквідації виникаючих дисфункцій та дисбалансу в управлінні, необхідно було знайти дієвий механізм на основі ринкового підходу. Тому відбувся перехід від теорії державного адміністрування до державного менеджменту. Д. Осборн і Т. Геблер («Оновлене управління», 1992 р.) наголошують на ринковому підході до сфери забезпечення суспільними благами на основі індивідуального вибору

[2]. Менеджеріалізм спирається на основні чотири складові. До них відносяться: концепт ефективності як первинної цінності; універсальний характер інструментів та методів управління; менеджери розглядаються як соціальна група, яка має власні інтереси; менеджери – це моральні агенти, які проявляють турботу про суспільні інтереси.

Широке використання менеджеріалізму в останні десятиріччя пов'язано з проникненням неоліберальних принципів у систему державного управління. Ідеологія менеджеріалізму може успішно застосовуватися як на приватному підприємстві, так і для управління державними закладами та службами.

Основний акцент авторами зроблений на напрямку змін в управлінні, серед них:

- управління іншими, а не виконання їхніх функцій;
- надання споживачам можливостей вибору, а не їх обслуговування;
- організація процесу на основі ринкових, а не бюрократичних настанов;
- заробляння, а не витрати коштів;
- зосередження на превентивних заходах, а не на лікуванні;
- децентралізація і заохочення групової роботи [2].

Слід підкреслити переваги «оновленого управління» які будуються на втіленні в управлінські організації різних рівнів адміністративних інновацій. Для цього застосовуються опитування громадської думки, публікації звітів, проведення фокус-груп, публічні слухання і оголошення громадської оцінки. У той же час відбувалися ринкові реформи у соціальній політиці, які сприяли реструктуризації модернізації принципів надання соціальних послуг. Результатом стала приватизація закладів охорони здоров'я, освіти, соціального захисту і перехід до нових організаційних форм, конкурентних відносин які стали підґрунтям концепції нового «соціального менеджменту», або «неоменеджеріалізму».

Відповідно, управлінські технології, які ефективно використовувалася у комерційному секторі були імплементовані в менеджмент державних організацій, у тому числі – соціальної спрямованості. Водночас, бюрократичний професіоналізм змінився на прагматичний й конкурентоспроможний менеджеріалізм. При цьому, управлінці стають «менеджерами-покупцями», які обирають на ринку публічних послуг ті, які найбільш відповідають обраному курсу соціальної політики.

Теорії «оновленого управління» притаманна активна громадянська позиція, конституційна демократія, оптимальне поєднання правил та індивідуального дотримування ідеалів соціальної справедливості.

Досить цікавими і, на наш погляд, продуктивними є декілька положень менеджеріалістської моделі управління публічним сектором Д. Осборна і Т. Геблера, які можна було запровадити в управління соціальними службами в Україні. Увага сфокусована на:

- наявності конкуренції між службами і структурними підрозділами, що надають соціальні послуги безпосередньо населенню;
- наданні можливостей громадськості через органи міського самоврядування здійснення ефективного контролю за бюрократичними структурами;
- визначення результатів діяльності соціальних служб за конкретними

результатами;

- управління повинно здійснюватися у відповідності з заявленими цілями, а не в залежності за деякими абстрактними правилами і регулюючими документами;

- усі соціальні служби і заклади повинні проводити профілактичні заходи, що сприяють попередженню появи різноманітних проблем, а не впроваджувати розширення соціальних послуг після їх виникнення;

- розділення компетенцій та відповідальності та використання механізмів менеджменту участі;

- стимулювання розвитку усіх секторів: державного, приватного та некомерційного, які рівноправно приймають участь у процесі прийняття управлінських рішень [2].

Усі ці положення націлені на досягнення підвищення ефективності надання соціальних послуг населенню, суттєвого покращання їх якісного рівня при витраті і зняття значного навантаження з державного бюджету.

За допомогою застосування стандартів оновлення, деконцентрації управлінських структур і функцій створюються умови сприяння і співробітництва між громадськими організаціями і приватними фірмами. «Оновлене управління» відзначає значну роль індивідуального вибору, використання конкурентної боротьби, стимулів і запровадження ринкової моделі в управлінні. Завдяки усуненню анонімності і втілення адресності закріплюється принцип підзвітності та відповідальності.

Слід відмітити, структурні зміни, яку спрямовані у цій моделі на більшу автономізацію кожного елементу управлінської системи. Крім цього, принциповий акцент був перенесений з надання послуг споживачам на стимулювання розвитку усіх секторів економіки структурами громадського сектору.

Підхід «нового менеджеріалізму» реалізує право вибору споживача соціальних послуг, поєднання із бізнесовими техніками управління та підвищення раціональності та ефективності соціальних служб.

Д. Кейсі [3] до основних принципів нового менеджеріалізму відносить: результативність, гнучкість, якість, конкуренцію, орієнтацію на потреби користувача, та ефективне використання ресурсів.

Результативність дозволяє поєднувати застосування нових технологій управління з доцільним використанням наявних ресурсів.

Конкуренція та ринкові відносини сприяють усвідомленню відмінностей надавачів і користувачів соціальних послуг. Таким чином соціальні служби вимушені боротися за державний контракт на надання соціальних послуг і підвищувати їх якість.

Орієнтація на потреби користувача забезпечується за рахунок організації органами місцевого самоврядування системи соціальних послуг орієнтованої на задоволення потреб громади із залученням недержавного сектору і громадськості. Вказані принципи дозволяють підсилити адресність публічного контролю за використанням бюджетних коштів з боку громадськості, і як наслідок – впровадження децентралізації соціальних послуг, тобто поступового делегування щодо прийняття управлінських рішень з організації соціальної роботи відповідно до виникаючих проблем і потреб громади із залученням

обов'язково ресурсів і потенціалу соціуму.

Якщо проаналізувати особливості нової «менеджеріалістської моделі» управління, то серед них є як позитивні та і негативні характеристики щодо управління соціальною роботою. До позитивних можна віднести:

- концентрування, в першу чергу, на процесі управління;
- використання специфічних механізмів менеджменту (залежність успішності діяльності від кінцевого результату);
- розділення публічних демократичних структур и перетворення їх у агенції, які взаємодіють між собою на засадах оплати послуг;
- використання квазіринкових практик заключення контрактів з приватними підприємцями;
- скорочення витрат;
- заключення з персоналом контрактів на обмежений термін з наданням свободи в управлінській діяльності і монетизації мотивації їх праці [3].

Серед головних базових понять «менеджеріалізму» можна виокремити економність, економічність та ефективність.

Негативні наслідки впровадження цього альтернативного підходу простежуються у тому, що він спирається на теорії раціонального вибору і питання етики, моралі залишаються за межами, як незначні і другорядні. Це може призвести до розростання державного апарату, збільшення масштабів корупції, підвищення податків і цін на соціальні послуги тощо. Менеджеріальний підхід дозволив вирішити певні проблеми у соціальній сфері у 80-90 роках. У той же час в умовах нестабільності та нестійких процесів в суспільному середовищі майже люба модель державного управління має деякі обмеження, недоліки й швидко застаріває.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Нам цілком імпонують висновки О. Дегтяр з цього приводу про необхідність концептуального обґрунтування соціально орієнтованої моделі розвитку сфери соціальних послуг у ринковій економіці, реалізація якої покликана створити умови для подолання спотворених уявлень про виключення груп населення з низькими доходами з-поміж споживачів ряду послуг, визначає міру відповідальності держави за розвиток соціальної сфери, стимулює використання ефективних інструментів державного регулювання [4].

В Україні концепт нового менеджеріалізму тільки починає вивчатися, однак щодо впровадження у практику управління соціальною роботою треба підходити з обережністю, зважуючи усі позитивні й негативні наслідки.

Література:

1. Управлінські аспекти соціальної роботи: Курс лекцій / М.Ф. Головатий, М.П. Лукашевич та ін. – К.: МАУП, 2004 – 368 с.
2. Osborne D., Gaebler T. Reinventing government. – Addison-Wesley Publ. Co., 1992. – 427 p.
3. Кейси Д. Опыт организации социальной работы / Д. Кейси. – М.: НаукаЛит, 2009. – 360 с.
4. Дегтяр О. Управління соціальною сферою в умовах формування інноваційної економіки України / О. Дегтяр // Серія: Державне управління. – 2013. – №2(42). – С. 165-170.

The article is devoted to the disclosure of an alternative approach to social work management, namely "new managerialism" and its implementation into practice.

The complication of the social and political situation, the ATO establishment in the Eastern territory of Ukraine, the emergence of new categories of people who need additional social protection requires the expansion and improvement of the social work management system. Accordingly, this leads to the search for optimal methods for managing social services and social work in general.

The preconditions for the transition to new forms and approaches of governance are: the loss of public sector control, the decline in the quality of social services, the increase in the number of poor, etc. In order to raise public confidence to the state authorities and eliminate dysfunctions and imbalances in governance, it was necessary to find an effective mechanism based on the market approach.

The author emphasizes the widespread use of managerialism in recent decades, which is associated with the penetration of neoliberal principles in the system of public administration. The ideology of managerialism or "updated management" can be successfully applied both at a private enterprise and at the state institutions and services management.

The main emphasis is focused on the characteristics of "new managerialism": both positive and negative, which requires a balanced and prudent attitude towards the introduction into the management practice of social work.

УДК 351: 314.1

МАСОВА ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВЕДЕННЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

ВЕСЕЛЬСЬКА Л.А.,
кандидат наук з державного управління,
докторант,
Національна академія державного
управління при Президентові України

У статті визначено, що одним із головних інструментів гібридної війни проти України є спровокована і підтримана владою Росії вимушена масова міграція жителів східних регіонів Донбасу. Доведено, що поповнення чисельності населення РФ за рахунок біженців з України планувалося впродовж тривалого часу. Це стало передумовою для розробки та впровадження спеціальних заходів політики, спрямованих на поповнення корінного населення країни за рахунок масової міграції населення з районів військових дій. Обґрунтовано, що найактуальнішим завданням міграційної політики України на сьогодні залишається розроблення політичних заходів, спрямованих на стимулювання і полегшення повернення на батьківщину українських біженців до РФ.